

Celestin Tomić

ZAŠTO ŠTUJEMO MARIJU?

Zar zaista mi katolici pretjerujemo u štovanju Djevice Marije? Zar smo zaista u zabludi dok Mariju zazivamo: Odvjetnica, Pomoćnica, Pomagačica, Posrednica? Zar se time ne oduzima ugledu i dostojanstvu Isusa Krista, koji je jedini Posrednik između Boga i ljudi? Zar nije Marija kao i ostali vjernici i nema nikakve posebne uloge u djelu spasenja?

Mogli bismo nastaviti nabrajanjima takvih i sličnih pitanja. Odgovor na njih može nam dati samo biblijska i otačka nauka o Božjem spasiteljskom naumu. Što je On u svojoj najdubljoj jezgri i božanskoj stvarnosti? Što je to Božji naum, plan, nacrt, ekonomija spasenja — kako to nazivaju sveti oci?

Božji spasiteljski naum

Često pod jednostranim vidom nekih teologija Božji spasiteljski naum shvaćamo odviše pravnički, kao neki plan po kojem nam se omogućuje ponovni pristup k Bogu, gledanju Božjeg lica, a što smo grijehom praroditelja izgubili.

Čovjek je sagriješio. Veličina njegova grijeha je neizmjerena jer je neizmjereno dostojanstvo osobe kojoj je uvreda nanesena, a to je Bog. Nijedno stvoreno biće nije u stanju da dade dostojnu zadovoljštinu Božjoj pravdi, da ublaži Božju srdžbu. To može samo čin Bogočovjeka. Njegova djela imaju neizmjernu vrijednost jer su to djela Boga. On može ublažiti Božju srdžbu, zadovoljiti Božjoj pravdi.

Isus Krist, nastavljaju isti, mogao nas je spasiti bilo kojim činom. Svaki njegov čin, naime, budući da je čin Bogočovjeka, ima neizmjernu vrijednost. Ali budući da nas je ljubio »do kraja« i htio je da nam otkrije svu težinu grijeha i naglasi zahtjevnost Božje pravde, umire na križu. Na vagu Božje pravde stavio je svoju krv i smrt. Tako je preobilno zadovoljeno Božjoj pravdi i mi smo otkupljeni, spašeni. Bila je to »otkupnina«, i to veoma skupa za naše grijeha.

I mi ljudi, grešnici, svaki sa svojom »knjigom dobrih i zlih djela«, dolazimo pred Gospodina. »Otvora se knjiga jada, knjiga grešnog ljudskog rada, što će vagnut biti sada«, pjeva se u nezaboravnoj sekvenci

»Dan od gnjeva«. I Luther u svojem noćnom razmišljanju, kad vidi sve svoje grijehе ispisane u svojoj spomenici koju mu donosi Sotona, kliče: »Krv Isusa Krista, Božjeg Sina, očičava nas od svakog grijeha.«

U toj odviše jednostranoj viziji Crkva, sakramenti, ministerijalno svećeništvo ostaju po strani. Dostatna je samo vjera u otkupiteljsku snagu krvi Isusa Krista. I Crkva se promatra ili kao velebna ustanova, savršena, od Krista ustanovljena, ali kao veličina za sebe, kao mjesto gdje se ostvaruje ta izmjena milosti po sakramentalnim znakovima, i svećenici su tu kao predstavnici Isusa Krista koji tu izmjenu procjenjuju i ostvaruju. Ili se zalazi u drugu skrajnost i zabacuje se i Crkva, i sakramenti, i ministerijalno svećeništvo.

U toj uskoj viziji Božjeg spasiteljskog plana i Marija je suvišna i njena uloga nepotrebna. Ako se prihvaća, to je ona veličina za sebe, odvojena od ostalog čovječanstva, Djevica Majka privilegirana, sa svojim povlasticama, koja postaje neke vrste Kraljica Majka koja vlada u odsutnosti svojeg Sina, kao Zagovornica, Odvjetnica, koja nas brani i stavlja ruku svoju na vagu naših grijeha da ne prevagnu. Ili se Marija i njen kult posve zabacuju i smatra se da je prva zapovijed vjere boriti se protiv Marijinog kulta, kako to zapažamo u protestantskim zajednicama.

A Božji spasiteljski plan je djelo Božje ljubavi od sve vječnosti. I prije grijeha. »Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga Sina, Jedino-rođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne nego da ima život vječni« (Iv 3, 16). I Isus Krist Bogočovjek je prihvatio i u sebi savršeno ostvario tu ljubav. Kristova krv i smrt nije »otkupnina« nekome ili za nešto, već taj biblijski izraz izrazuje dublju stvarnost. Kristova smrt nam omogućuje naše sjedinjenje s Bogom. Spasenje je u zajedništvu s Bogom, da Bog bude Emanuel — Bog s nama! Istočna teologija stoga naglašuje: svrha Kristova utjelovljenja i smrti jest: sjedinjenje čovjeka s Bogom, pobožanstvenje čovjeka. »Bog je postao čovjekom da bi čovjek postao Bogom«, kaže sveti Irenej (2. st.).

U tom svjetlu i čovjekov grijeh, istočni i svaki drugi, u biti je pobuna na bogoliko ustrojstvo čovjeka, napuštanje Boga i prijateljstva s Bogom, znači istjerati Boga iz svoga bića. A čovjek je stvoren na »sliku Božju«. Zato i ne može ugaziti u svojem biću težnju za trajnim napretkom, znanjem, usavršenjem, za vječnim životom, za neumrlošću i vječnošću, za Bogom. I sve to čovjek može ostvariti samo u Kristu-Bogočovjeku. U njemu otkrivamo pravi lik Boga i pravo lice čovjeka, upoznajemo Boga i čovjeka. I naše sjedinjenje s Bogom ne može se drukčije ostvariti nego preko Isusa Krista, Bogočovjeka.

A Krist nas otkupljuje i sjedinjuje s Bogom po svom »Tijelu«, po svom čovječtvu. »On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe oplijeni, uzevši lik slugе, postavši ljudima sličan, obličjem čovjeku nalik« (Fil 2, 6—9). Ovo »Tijelo« »bez slave«, tj. bez božanskog očitovanja, raspadljivo, smrtno, patničko, spasa nas i sjedinjuje s Bogom. Njegovo Tijelo je ono »pšenično zrno«

(Iv 12, 24) koje se sije »u raspadljivosti, uskrsava u neraspadljivosti; sije se u sramoti, uskrsava u slavi; sije se u slabosti, uskrsava sa silom; sije se tijelo zemaljsko, uskrsava tijelo duhovno« (1 Kor 15, 42—44). Sve su to biblijske slike koje izrazuju novu stvarnost postojanja Kristova fizičkog tijela — zaodjenuto, preobraženo, prožeto božanskim atributima: besmrtnosti, slave, sile, Duha.

I ovo »pšenično zrno«, Kristovo Tijelo donosi velik rod. Jer Krist postaje »Glava Tijela, Crkve« (Kol 1, 18). U tom vidu Crkva, sakramenti, ministerijalno svećeništvo dobivaju svoju puninu, nenaslućenu. Crkva nije samo Kristova ustanova, ona je njegovo Tijelo, njegovo produženje u vremenu i u prostoru. Zato je ona znak i sakrament spasenja, sveti prostor u kojem se samo ostvaruje spasenje, sjedinjenje s Bogom u Isusu Kristu. I sakramenti nisu samo neki znaci, već živ dodir s Kristovim Tijelom, neposredno ulijevanje njegove milosti u nas. Svećenici nisu neki predstavnici Krista, nego uosobljenje Krista, drugi Krist u svojoj svećeničkoj službi, koja nije njihova, nego Kristova, nastavak Kristove u vrijeme i prostor do svršetka svijeta. Zato je i Crkva mjesto i prostor susreta s Kristom i sjedinjenja s Bogom.

Marija i Krist

U tom svjetlu odskaače nam istom lik Marije Djevice. Tijelo Kristovo koje nas spasava i sjedinjuje s Bogom nije neko mistično, duhovno, prividno, neka utvara, nego pravo, fizičko, zemaljsko tijelo. I to je tijelo koje je primio od Djevice Marije. Stoga je i Marija u vjeri i životu vjernika stalno povezana uz Isusa Krista. Marija je sažetak kristoloških nauka, znak ispravnog kršćanstva, sjaj vjernika, nada spasenja.

Ona je od početka čašćena kao *Bogorodica*. I prije Efeškog i Nicejskog sabora. Tako je časte i odijeljena istočna braća koja nisu prihvatila sve zaključke tih sabora, kao arijanci, nestorijanci, monofiziti. Marija je rodila Isusa. A Isus nije nikad živio kao čisti čovjek, već uvijek kao Bogo-čovjek. Zato je i *Bogorodica*.

I budući da je Isus Emanuel — Bog s nama, ona je *Djevica Majka*. Isus, jer je Bog i čovjek, plod je djevičanskog krila i Duha Svetoga. Stoga djevičansko začće i rođenje nije samo neka prikladnost, neka povlastica, već nužnost u tom Božjem spasiteljskom planu. To je vjera apostolska. Imamo je u najstarijim obrascima vjere. Temeljna vjera kršćanstva. Kad je Tertulijan ustvrdio da je Marija, istina, začela djevičanski, ali da nije rodila djevičanski, sveti Jeronim reče za nj da nije čovjek Crkve. Svetogrdem smatraju oci nijekanje njenog djevičanstva. U apokrifnim djelima i na ikonama koje prikazuju rođenje Djevice nalazimo babice u divljenju i čuđenju jer su je našle netaknutom.

S time je u vezi i treće svojstvo Marije, drago otačkoj predaji: paralelizam *Marije i Eve*. Isus Krist je novi Adam, rekao je sveti Pavao. Marija, njegova majka, nova je Eva, »majka svih živih«, majka otkupljenog čovječanstva.

Marija i Crkva

I ova nauka očituje se u kultu i posebno u sakramentalnom životu. Bez poznavanja Marijine tajne ne možemo shvatiti ni smisao ni važnost sakramenata. Posebno nam se to otkriva u sakramentu krštenja i euharistije.

Krštenje nije samo brisanje grijeha, nego i sjedinjenje s Kristom i u Kristu s Bogom. »Krštenjem smo zajedno s njime ukopani u smrt, da kao što Krist slavom Očevom bi uskrsen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života« (Rim 6, 4). »S Kristom smo suukopani u krštenju, u njemu ste suuskrsli po vjeri u snagu Boga, koji ga uskrsi od mrtvih« (Kol 2, 12). Po krštenju postajemo tako »pritjelovljeni« njegovu »Tijelu« -Crkvi i tako ulazimo u zajedništvo, u suživot s Trojedinim Bogom. To savršeno izrazuje poruka Uskrslog Gospodina: »Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mt 28, 19).

Oni koji niječu djevičansko začće i rođenje Bogočovjeka ne mogu shvatiti ni potrebu, ni nužnost, ni smisao krštenja, rođenja odozgo, »ne od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga«, kojim postajemo »djecom Božjom«. Shvatljivo nam je zašto Marija, posebno u istočnoj liturgiji, zauzima tako važno mjesto u rađanju Božje djece po Duhu, u liturgiji krštenja.

Još jasnije odskače Marijina uloga u sakramentu euharistije. »Tijelo« koje se žrtvuje i »Krv« koja se za nas izlijeva Marijino je tijelo i krv. Zato je Marija posebno prisutna u euharistijskom slavlju, što sve liturgije, a kršćanske posebno, naglašuju, i to u najsvetčanijem činu. Nema sakramenta, napose euharistije, vrhunca svih sakramenata, bez Marije!

Marija i blagdani Crkve

Marijina uloga i njeno štovanje dolaze posebno do izražaja u godišnjim blagdanima. Crkva blagdanima slavi Krista. U božićnom ciklusu slavi njegov prvi dolazak i njegovu objavu. Središte je najstarijem blagdanu ovog ciklusa Bogojavljenje, koje ujedinjuje objavu Krista u njegovu rođenju, u poklonu mudraca i u krštenju. Drugi ciklus je uskrsni, koji zahvaća uskrsno i duhovsko vrijeme. Posebno slavimo ostvarenje sjedinjenja otkupljenog čovječanstva s Bogom i čekanje drugog Kristova dolaska u slavi. Bogorodica zauzima svoje povlašteno mjesto u oba ciklusa. Od starine slavi se odmah iza Božića majčinstvo Blažene Djevice. I nakon Uskrsa jednako, a to je sačuvano i u pravoslavnoj liturgiji. Značajno je u toj pravoslavnoj liturgiji za Duhove: u nedjelju slavi se Presveto Trojstvo, u ponedjeljak su Duhovi, a utorak je posvećen Bogorodici.

Izvan toga imamo dva Gospodinova i Marijina blagdana: Prikazanje u hramu, što Grci nazivaju *Hipapante*, susret Krista s čovječanstvom, ili Starog zavjeta s Novim zavjetom na rukama starca Šimuna. Velika hodočasnica Egerija u 4. st. doživljuje slavlje tog blagdana u Jeruzalemu.

Drugi Kristov i Marijin blagdan jest Navještenje, koje se već rano slavi 25. ožujka.

Uz ove blagdane imamo i vlastitih Marijinih blagdana od starine: Začeće Djevice u pravoslavnoj Crkvi kao »Začeće svete Ane« (9. prosinca), Rođenje Djevice (8. rujna), Prikazanje Marijino u Hramu (21. studenog), Uznesenje Marijino (Usnuće, 15. kolovoza) i druge manje.

Zaključak

Da, Marija nije samo »bogobožna i pobožna djevojka, nježna i ponizna majka«, ona je Bogorodica. Zato zauzima i svoje posebno i neponovljivo mjesto u Božjem spasiteljskom planu. Po njoj, koja je dala »tijelo«, čovječstvo Riječi Božjoj, omogućeno nam je naše sjedinjenje s Bogom. Po njoj je Bog postao Emanuel — Bog s nama i »nastanio se među nama« i ostaje uvijek Bog s nama do svršetka svijeta. Stoga je shvatljivo da već od prvih vjekova bez Marijine ikone, znaka njene prisutnosti, nema kršćanskog hrama, nema kulta, nema kršćanske kuće. Pa čak i gradovi žele biti Marijini. Carigrad se već 330. god. proglašuje »gradom Majke Božje« i slavi svake godine svečano dan svoga posvećenja na 11. svibnja.

I ovo štovanje Marijino počinje s Evanđeljem. Elizabeta naziva Mariju: »Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje.« I razlog ovog štovanja: »Ta otkuda meni da majka Gospodina moga dođe k meni« (Lk 1, 42). I Marija u Duhu izriče proroštvo, veliko u svom Magnifikatu: »Odsad će me evo svi naraštaji zvati blaženom!«, iako je svjesna svoje neznatnosti službenice Gospodnje.

I žena iz mnoštva kliče Isusu: »Blažena utroba koja te nosila i prsi koje si sisao!« Isus upotpunjuje slavu svoje majke. Nije ona blažena što je fizički začela i rodila Bogo-čovjeka, već svjesno, voljno prihvatila u vjeri i u ljubavi Božju riječ (Lk 11, 21). Umirući Spasitelj s križa pokazuje na ulogu Marijinu, kad reče svojoj Majci: »Ženo evo ti sina«, pokazujući na Ivana, i Ivanu: »Evo ti majke« (Iv 19, 26s). Sveti Efrem tumači mjesto: »Tvoja te majka gleda u ovom učeniku... Isus u ovom učeniku dolazi opet da stanuje s tobom!« Zato je svaki vjernik, svaki Kristov učenik mora uzeti »u svoju kuću« (Iv 19, 27).

To su shvatili prvi vjernici. U kući-crkvi na mjestu Navještenja nađen je natpis iz 2. stoljeća: Zdravo Marijo! — što potvrđuje kult Marijin vjernika. U katakombama u istom stoljeću imamo natpis: »Živi s Marijom u Kristu — Marija, Pobjeda, Krist!«

Zato i kaže sveti Grgur teolog: »Tko ne štuje Mariju kao Bogorodicu, taj je izvan božanstva (kršćanstva).«

»Sve je važno, teologija, znanost, kultura, povijest, sve je veoma važno. Ali bez Marije naš kršćanski život je manjkav i kakavgod pojam želimo dati kršćanstvu, uvijek je pogrešan bez Marije« (R. Pannikar).